

Male živali — strah velikih móž.

A. Zdenčan.

godovina nam pričuje, da imajo mnogi ljudje, tudi veliki in slavni možje, nekaj čuden gnus in strah pred različnimi živalmi, ki so čisto domače in nič nevarne. Tako je imel Aleksander Veliki že kot majhen otrok smešen strah pred mački. Če je zagledal poznejši zmagovalec sveta mačka, ga je začelo tresti, govor mu je zastal, in mrzel pot mu je stopil po vsem životu. Grški pisatelj Ksimah pripoveduje v življenjepisu Aleksandra tole: »Filip, macedonski kralj, je dal svojega sina, kot svojega dediča, strogo vzgajati. Skrbel je zato, da bi se kraljevič že v prvi mladosti naučil, zatirati svoje strasti ter prenašati telesne bolečine in napore. Prvi vzgojitelj Aleksandrov je bil Leonida, kraljev sorodnik, mož izvanredno krepkega značaja. Ko je pa zapazil, kak strah ima njegov gojenec pred mački, ga je hotel temeljito in nasilno ozdraviti. Nekega dne je zaprl šestletnega Aleksandra v posebno sobo kraljeve palače, kjer je bilo mnogo mačkov. Sam je pa ostal pred zaprtimi durmi, da bi videl, kako se bo zadeva iztekla. V sobi je bilo nekaj časa vse tiho — nato pa velik hrup in trušč. Nato zopet vse mrtvaškotih. Čez dve uri nato je Leonida vstopil v sobo. Na tleh je ležal Aleksander nezavesten. Iz ust so mu silile pene, roke je imel pa vse opraskane od mačjih krempljev. Okrog njega pa so ležali vsi mački podavljani. Poslej Leonida ni več uporabljal tega zdravljenja. Aleksandrov strah pred mački in mačkami pa je bil od tistega dne še večji in strašnejši.« Tako sporoča grški zgodovinar Ksimah.

Ko je Aleksander l. 336. pr. Kr. zasedel prestol Macedonije, je ukazal takoj pobiti vse mačke v prestolnem mestu. Dve leti pozneje, ko so ga že vsi grški rodovi priznali za svojega kralja, je poslal poslanca k perzijskemu kralju Dariju z naročilom, da mora dati in vrniti prostost vsem grškim naselbinam v Mali Aziji. Darij, ki je izvedel, kak strah ima Aleksander pred mački, je izročil macedonskim poslanca zaboj, v njem pa mačka, ki so ga oslepili in mu odrezali ušesa in rep. In naročil jim je zaničljivo: »Povejte svojemu gospodu, da se mu bo ravno tako zgodilo kakor temu mačku, če se predrzne napasti moje kraljestvo!«

Poslanci so pohabljeni žival res vzeli s seboj v domovino in sporočili Aleksandru o tem, kar mu je zagrozil Darij. Kralj je molčal. Pokazal ni najmanjše jeze. Ukazal je samo svojim služabnikom, naj ubogo živalco skrbno redé, in je dostavil: »Če bi me kdaj imela popustiti jeza nad Darijem zaradi tega osramočenja, tedaj mi pokažite to žival, da mi bo sovraštvo in maščevalnost nanovo vzplamtela!« Dve leti pozneje si ni osvojil Aleksander samo vse Perzije, ampak tudi Egipet. Potem,

ko je sezidal mesto, ki ga je po sebi imenoval Aleksandrijo, se je napotil v svetišče paganskega boga Amona v libijsko puščavo. Duhovniki tega božanstva so mu šli v najlepših oblačilih slovesno naproti in so peljali slavnega zmagalca v presveto templja, kamor do tistega dne še ni stopila noga neposvečenega človeka. Tukaj mu je izkazal veliki duhovnik božje češčenje in ga oklical za sina boga Amona, pa ga je blagoslovil in mu dal oblast čez ves svet. Sredi teh svečanosti pa se je primeril neljub pripetljaj. V templju so imeli veliko svetih mačk, ki so bile posvečene bogu Amonu. Ena izmed teh mačk je nenadoma skočila v naročje Aleksandru, ko je sedel na vzvišenem prestolu. Razjarjen jo je sunil Aleksander od sebe. Mačka je padla v kotel, poln žerjavice, se močno opekla in strahovito divjala in cvilila po templju. Ta neljubi slučaj je dal povod velikemu duhovniku, da je prerokoval Aleksandru, naj se varuje zlasti ognja, češ da zna nekoč ukončati njegovo telo. To se je v nekem pomenu tudi zgodilo. Čez devet let je res svetovni zmagalec umrl na vročnici, ki je žgala v njegovem telesu kakor živi ogenj.

Sličen gnus pred mačkami je imel tudi kardinal Armand vojvoda Rišeljé, vsemogočni minister Ludovika XIII., francoskega kralja. Francoski učenjak Davnél pripoveduje o tem v svoji knjigi, naslovljeni: »Rišeljé in samodrštvo«, zanimive podrobnosti. Nekoč se je mali Armand igral brez nadzorstva na vrtu očetovega gradu. Zapazil pa je naenkrat mačko, ki se je tihotapsko plazila skozi grmovja in je iskala plena. Kmalu je izsledila v travi skrito ptičje gnezdece in v njem štiri še čisto negodne mladiče. Deček je gledal, kako je davila mačka trepetajoče in čivkajoče mladiče s kruto počasnostjo. Ko ga je pozneje njegov vzgojitelj vprašal, čemu ni mačke zapodil, mu je odgovoril, še vedno se tresoč strahu, da ni mogel geniti nobenega uda in da ni mogel ne klicati, ne izpregovoriti besedice. Od tistihdob mu je vedno otrpnilo telo, celo krč ga je prijel, kadarkoli je zagledal kako mačko. Hišni zdravnik, neki Senkmár, čigar sin je napravil pozneje proti ministru Rišeljé zaroto, je odredil, da naj nosi deček za ozdravljenje te bolezni pod obleko na prsih mačjo kožo. Toda že sam duh te kože je bil dečku tako zoprni, da so se napadi krča še bolj množili. Ko je postal Rišeljé z 22. letom škof v Lisonu, si je že toliko okrepil živce, da ga je samo malo pretreslo, kadar je zagledal mačko. Popolnoma pa ni mogel nikdar premagati naravnega gnusa. In ravno ta odpor mu je nekoč rešil celo življenje. Bilo je pa to tako.

Leta 1642. je bil Rišeljé na vrhuncu svoje časti in oblasti. Seveda so ga sovražili nevoščljivi dvorniki, celo sam Ludovik XIII., ker je težko prenašal brezobzirno moč svojega mogočnega ministra. Ni si ga pa upal odpustiti, ker se ga je celo on bal. Zato se ga je hotel iznebiti skrivaj, s pomočjo zarotnikov. Nekega večera je prišel Rišeljé h kralju, poročat o državnih zadevah. Med pogovorom se je pa popolnoma zvečerilo, in izprehajala sta se s kraljem v parku. Kar naenkrat se zahlini kralj, češ, da je truden, pa stopi v vrtni stekleni paviljon. Tam se kralj vsede;

minister pa, ki ni nič hudega slutil, gre za njim, toda hodeč gor in dol po salonu in nadaljujoč svoje poročilo. Nenadoma pa obstane Rišelje in ostro pogleda v kot pod mizico, izpod katere je svetlelo dvoje zelenkastih oči. Bila je mačka. Minister jo je zgrabil in vrigel z gnevom skozi vrata paviljona. Ko jo je pa zagrabil, je zagledal pred seboj pod mizico skrite tri može z izdrtimi meči. Ti so čakali nanj. Prestrašili so se ga in pobegnili. Rišelje je vprašal kralja, kaj pomeni ta zarota. A Ludovik je bil tako zmešan, da se je videlo, da je sam povzročil in najel te zarotnike. Tri dni pozneje so zarotnike prijeli in pozvali k sodbi. Med njimi je bil tudi ljubljeneц Ludovikov, Senkmár, sin hišnega zdravnika Rišeljejeve rodbine. Kako strahovito moč je imel Rišelje v državi, kaže najbolj ta obravnava. Sam kralj Ludovik ni mogel rešiti zarotnikov, ki jih je bil najel. Minister je zahteval, naj se mu zarotniki izroče, da jih kaznuje. In umorjeni so bili brez milosti, četudi kraljevi ljubljenci. Odslej je Ludovik še bolj sovražil na skrivaj svojega ministra. Še isto zimo je pa Rišelje nevarno zbolel. Pa mu je postajalo že boljše, a kralj se je bal, da ne bi ozdravel. Zato je ukazal skrivaj služabniku, naj spečemu ministru vrže dve mački na posteljo. Tega se je bolnik tako prestrašil, da se mu je stanje brž poslabšalo, in štiri dni nato, dne 4. decembra 1642, je bil mogočni kardinal in minister mrlič. —

Vojvoda Velingkten, ki je skupno z Bliherjem premağal Napoleona v bitki pri Vaterló, je imel pa gnus in strah pred — pajki. Kakor je sam pripovedoval angleškemu učenjaku Meksvilu, ki je objavil pozneje življenjepis Velingktenov, je izviral ta strah še od onega dne, ko mu je otroku padel pajk v mleko in ga je malone popil.

Ko se je ta moğ izobraževal na francoski vojaški šoli, so vedeli njegovi tovariši za to njegovo slabost in so ga s tem dražili. Neki so-učenec mu je neko noč spustil križnega pajka, privezanega na nit, da je pajk lazil semintja čez Velingktenovo čelo. Ko je Velingkten to zapazil, ga je tako ujezilo, da je vstal in pritisnil krepko zaušnico svojemu tovarišu. Prišlo je do dvoboja, in Velingkten je sovražnika tako zaznamoval s sabljo po čelu, da so imele brazgotine na čelu podobo pajka.

Leta 1797. je šel Velingkten kot nadporočnik v Indijo. Tam je bil njegov brat kraljev namestnik. Toda ni se mogel tam privaditi in udomačiti. Ravno radi mrčesa in pajkov ne, ki jih je po Indiji vse polno. V bojih, ki jih je imel Velingkten z domačimi rodovi, sta morala biti ponoči vedno dva služabnika v njegovem šotoru, da sta mu odganjala med spanjem nadležni mrčes. Ker nadporočnik zato ni mogel spati, je postal tako občutljiv in razdražljiv na živcih, da se je moral vrniti na Angleško. In vendar — čudno! — ravno ta preklicani pajek mu je pripomogel do zmage nad Napoleonom. V neki kmečki sobi se je posvetoval poveljnik Velingkten s svojim vojaškim zborom glede nameravane bitke z Napoleonom. Mize so strnili in po njih so razgrnili velike zemljevide ter razmotrivali vojni načrt. Bilo je to v vasi Monsenzán. Mnenja generalov so bila pa razdvojena. Eni so bili za to, naj Napoleona sami

napadejo, drugi pa, naj se zavarujejo in samo branijo. Velingkten se ni mogel odločiti na nobeno stran. Strmel je v razgrnjeno karto. Kar naenkrat pa prileti po pajčevini pajek in se spusti na belgijsko provinco Brabant pri Vaterlô-ju, ki leži 15 km od Bruslja. Od tam steče pajek proti jugu. Naenkrat pa, brez vnanjega povoda, obstane, malo počaka, potem pa krene na vas Monsenžán, kjer so bili ravno generali zbrani. Tu pa ostane dolgo, dokler je spet ne odprede pod mizo. »Gospodje, vzemimo to kot znamenje iz nebes!« reče poveljnik z nasmehom. »Tudi pajek ni hotel na Francosko, ampak se je ustavil v tej vasi. To kaže, da počakajmo in se samo branimo.« In tokrat je imel res pajek prav. Če bi bil Velingkten napadel Napoleona, bi se ne bil mogel vzdržati toliko časa, da bi mu bil prišel Bliher na pomoč, in potem bi bila Napoleonova usoda vsa drugačnejša — če bi bil namreč takrat zmagal. —

Tudi drugi sloveči možje so čutili vkljub priznani krepkim živcem hud odpor pred gotovimi živalmi.

Rimski cesar Avgust je imel naravnost otročji strah pred psi. Grozoviti francoski voditelj revolucije Robspiér se je kar tresel, če je zagledal žabo ali krastačo. Njegova sestra Karolina pripoveduje v svojih spominih o svojem bratu to-le: Ko je šel njen brat tisti dan v zbornico, ko je bil obsojen k smrti, in je korakal ravno po tilerijskem vrtu s svojim prijateljem Senžistom, je šla čez pot velika krastača. Brat se je je prestrašil in je svetoval, naj se s prijateljem vrneta. A prijatelj se je temu posmehoval. Toda ni bilo dobro. V zbornici so ju sovražniki tako tožili, da ju je narodna skupščina obsodila v smrt. Dne 27. julija 1794 sta bila oba obglavljena.

Pot v šolo.

Ksaver Meško.

Kako to, da se tolikokrat in s tako toplo radostjo spominjamo mladostnih dni? In kako to, da se tako z vsem srcem oklepamo mladosti in se v mislih, posebno v dneh težav in trpljenja, tako radi vračamo v njo? A res — je-li Adam mogel pozabiti paradiža? Ni li romal z mislimi in z vso dušo dan na dan nazaj vanj? Romal navzlic angelu z gorečim mečem, mimo in preko angela čuvarja...

V daljni tujini se spomnimo malega, neznatnega dogodka iz mladostnih dni. In glej, je nam, kakor bi nas za hip pobožala dobrotna, ljubeča roka, roka materina morda. Razveselimo se, kakor bi nam bil zasijal v srce skozi hladne jesenske megle zlat, topel solnčni žarek. Vrnemo se po letih na pozorišče svoje mladosti, v domače kraje. In glej, kar nenadoma zagori nad nami žarko, veliko solnce, solnce vse naše mladostne sreče.